

Η ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΥΤΡΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΚΥΘΡΕΑΣ

Βρισκόμαστε στο 12ο αιώνα προ Χριστού που είχε τελειώσει ο τρωικός πόλεμος και οι Έλληνες είχαν γυρίσει πίσω στην Ελλάδα από την Τροία. Μα το ανήσυχο ελληνικό πνεύμα δεν παραμένει στην ησυχία και το ραχάτι, αλλά τρέπεται και πάλι σε νέες περιπέτειες. Φεύγουν ομαδικά οι Έλληνες από την ηπειρωτική Ελλάδα και τα νησιά και εγκαθίστανται σε ξένες χώρες, όπου ιδρύουν ελληνικές αποικίες. Μερικοί απ' αυτούς έφθασαν και στην Κύπρο και κτίζουν πόλεις. Ο Τεύκρος έκτισε τη Σαλαμίνα, ο Πράξανδρος την Κερύνεια και τη Λάπηθο, οι Αργείοι το Κούριο, ο Χαλκάνορας το Ιδάλιο, οι Σικυώνιοι τους Γόλγους, ο Δημοφώντας την Αίπεια, ο Αγαπήνορας τη Νέα Πάφο και ο Χύτρος κοντά στη σημερινή Κυθρέα έκτισε τους Χύτρος, που τους έδωσε το δικό του όνομα. Ήταν πραγματικά αξιόλογο το τοπίο και η επιλογή του πολύ επιτυχημένη, με πολλά φυσικά κίνητρα (Κεφαλόβρυσος, Πενταδάκτυλος με τα ασβεστολιθικά του πετρώματα, δάσος Χαλεύκας και κάτω διάπλατος κάμπος) να γίνει πολυάνθρωπη και αυτοσυντήρητη πόλη.

Η πόλη κτίστηκε Ν.Α. της Κυθρέας στην τοποθεσία «Άγιος Δημητριανός» και έφθανε Ν.Α. μέχρι την Πέτρα του Διγενή και το Κουρού Μοναστήρι (τούρκικα χωριά) προς Ν. Ξανοιγόταν μέχρι το Παλαίκυθρο και το έξω Μετόχι. Ν.Δ. είχε το Νέο Χωριό, το Τραχώνι, προς Β. έφθανε μέχρι την Πλατανιώτισσα και το Αρμενομονάστηρο και προς Δ. προχωρούσε στο Φυλλέρι και έφθανε μέχρι το Κάτω Δίκωμο.

Η πολιτεία των Χύτρων δέχθηκε νωρίς τη διδασκαλία του Ναζωραίου με τον ερχομό των Αποστόλων (45 μ.Χ.) στην Κύπρο Παύλου και Βαρνάβα κι έγινε επισκοπική περιφέρεια με εξέχοντες επισκόπους Πάππο, Επιφάνειο και Δημητριανό. Ανέπτυξε

πρόοδο και πολιτισμό η πόλη των Χύτρων και συγκαταλέγεται ανάμεσα στα 9-12 βασίλεια που είχε τότε η Κύπρος.

Στη Βώνη το 1883 έγιναν ανασκαφές από το Ρίχτερ και αποκαλύφθηκε το ιερό του Απόλλωνα Β.Δ. του χωριού με δύο περιβόλους που περιβάλλονταν γύρω με τοίχους στους οποίους είχαν εντοιχισθεί αρχαιότερα αγάλματα και επιγραφές κατά κάποια ανοικοδόμηση του ιερού στους ελληνιστικούς χρόνους. Έτσι η διάσωση αγαλμάτων οφείλεται κυρίως στο γεγονός πως τούτα χρησιμοποιήθηκαν σαν συνηθισμένο υλικό σε κυπριακούς ναούς. Ο ένας περίβολος χρησιμοποιόταν σαν τόπος θυσίας κι ο άλλος για τοποθέτηση των αναθηματικών αγαλμάτων, που ήταν πάντα ανδρικά και παρίσταναν εφήβους που μετέφεραν δώρα ή κλάδους. Μερικοί απ' αυτούς εμφανίζονται με τη μορφή του Απόλλωνα, κρατούντες σύμβολα π.χ. τον αετό, τη νίκη, η νεαρή έλαφο.

Στο χώρο τούτο βρέθηκε το άγαλμα του Απόλλωνα ως «Διός προφήτη» δηλ. διερμηνέα του Διός και κρατεί αετό, σύμβολο του πατέρα των Θεών και των ανθρώπων. Βρέθηκαν ακόμη δύο άλλα γλυπτά αγάλματα από ασβεστόλιθο σε υπερμεγέθη στάση που παρουσιάζουν τον Πτολεμαίο Άρχοντα. Όλα βρίσκονται στο κυπριακό μουσείο σε ξεχωριστή αίθουσα που φέρει το όνομα «Αγάλματα εκ Βώνης και Σαλαμίνας».

Οι κάτοικοι των Χύτρων λάτρευαν εξαιρετικά την Παφία Αφροδίτη στην οποία είχαν αφιερώσει προς τιμή της και ναό.

Ιδιαίτερο σεβασμό έδειχναν οι κάτοικοι και στο Ρωμαίο αυτοκράτορα Σεπτίμιο Σεβήρο γιατί στην εποχή του έγιναν σπουδαία έργα στην Κύπρο. Το 1928 βρέθηκε στην τοποθεσία «Άγιος Δημητριανός» το χάλκινο του άγαλμα από Τούρκο γεωργό

τυχαία, σαν καλλιεργούσε το χωράφι του. Φυλάττεται σήμερα στο Αρχαιολογικό Μουσείο σε ξεχωριστή αίθουσα. Παρουσιάζει τον αυτοκράτορα σε φυσική στάση ζωής σε φυσική γυμνότητα, πιθανό στην προσπάθεια του να βάλει λόγο. Η κεφαλή του είναι ένα αριστούργημα του πορτραίτου και η απόδοση του σώματος το κάμνει δυναμικό και κομψό με ελληνιστική παράδοση.

Στην πολιτεία των Χύτρων βρέθηκαν ακόμη αρκετά ευρήματα που στόλισαν σημαντικά τις συλλογές του κυπριακού μουσείου, αξιόλογες επιγραφές, αγγεία, νομίσματα, εργαλεία, ψηφίδες και διάφορα κατάλοιπα της Νεολιθικής, Μυκηναϊκής, Γεωμετρικής, Κλασικής, Ελληνιστικής και Ρωμαϊκής Εποχής.

Δεν έχουν γίνει δυστυχώς συστηματικές ανασκαφές από αρχαιολογικές αποστολές όπως έχουν γίνει σ' άλλους αρχαιολογικούς χώρους στην Κύπρο μας. Ελπίζουμε να απελευθερωθούν τα σκλαβωμένα μας μέρη και να γίνουν τέτοιες που σίγουρα θα αποκαλύψουν ανεκτίμητους θησαυρούς που θα εμπλουτίσουν την ιστορία της πολιτείας των Χύτρων και γενικότερα την κυπριακή μας ιστορία.

Η μεγάλη ακμή της Κύπρου συμπίπτει με τη σύνδεση της Μεγαλονήσου με το μυκηναϊκό κόσμο, την περίοδο της Υστέρας Χαλκοκρατίας (1550-1050 π.Χ.). Ήταν τότε που ιδρύθηκαν τα διάφορα βασίλεια των Μυκηναίων αγάμεσα στα οποία και οι Χύτροι. Η παρουσία των Μυκηναίων οδήγησε στον εξελληνισμό της Κύπρου. Από τότε διάφοροι κατακτητές καταταράννησαν τους κατοίκους και προσπαθούσαν να αλλοιώσουν το χαρακτήρα τους, που παρέμεινε όμως ελληνικός.

Όλα τα αρχαία που βρέθηκαν στην πολιτεία των Χύτρων δείχνουν ακμή και πρόοδο και παράλληλα επισφραγίζουν την ελληνικότητα των τόπων μας και όλων των κατοίκων για να φθάσει η ελληνική αυτή ιδιότητα μέχρι τη δική μας εποχή, μέχρι την εισβολή των Τούρκων το 1974, όταν κατέλαβαν το βόρειο τμήμα της Κύπρου μας κι έδιωξαν 200 χιλ. κατοίκους για να ζήσουν στην προσφυγιά στη δικιά τους πατρίδα.

Μα στην περιοχή Κυθρέας κατοικούσε ένας αμιγής ελληνικός πληθυσμός που υπερέβαινε τις 12 χιλ. κατοίκους σε αντίθεση με τους Τούρκους που μετά δυσκολίας έφθαναν τις 2 χιλ. (τουρκικά χωριά Επηχώ, Μπέη Κιογιού 1500 κατοίκους μικτά χωριά Παλαίκυθρο, Νέο Χωριό 500 κάτοικοι).

Στην πρώτη κατάκτηση της Κύπρου (1571 - 1878) όλα τα κτήματα της περιοχής χωράφια, περιθόλια, νερά (νομές Κεφαλοβρύσου) μύλοι και άλλα με αρπαγή περιήλθαν στην κατοχή των Τούρκων και των τζαμιών. Με την πάροδο όμως των χρόνων κατόρθωσε το ελληνικό στοιχείο να τα εξαγοράσει και μάλιστα να τα αξιοποιήσει σε μεγάλο βαθμό. Έτσι κατοικούσε προ της εισβολής ένας αμιγής ελληνικός πληθυσμός στην κωμόπολη της Κυθρέας που κυμαίνονταν ανάμεσα στις 3-4 χιλιάδες που είχαν στην κυριότητα τους όλες τις περιουσίες.

Μόνο ένα κτήμα το Ναϊζά Τσιφλίκ που υπερέβαινε τις 1000 κυβερνητικές σκάλες με μια καλή νομή νερού από τον Κεφαλόβρυσο Κυθρέας που ήταν μια περιοχή ανάμεσα στα χωριά Νέο Χωριό, Βώνη, Επηχώ και Παλαίκυθρο διατηρήθηκε στα χέρια των Τούρκων. Ανήκε πριν στο Αγιοταφίτικο Μοναστήρι του Χρυσοστόμου και με την αρπαγή επί Τουρκοκρατίας και παρέμεινε σ' αυτούς μέχρι την εισβολή του Αττίλα, γιατί ήταν βακούφικο (εγγεγραμμένο στο Εθκάφ) που απαγόρευε την πώληση του. Η περιουσία τούτη κληρονομήτο από απόγονο σε απόγονο και κανένας δεν είχε το δικαίωμα να το πωλήσει σε ξένο πρόσωπο. Σίγουρο αν δεν υπήρχε τούτο το εμπόδιο θα περιήρχετο στην κυριότητα των Ελλήνων όπως όλα τ' άλλα. Πολλοί Νιοχωρίτες Τούρκοι ήταν κάτοχοι σημαντικής περιουσίας στο Ναϊζά Τσιφλίκ.

Στο Παλαίκυθρο οι Τούρκοι διατήρησαν μεγάλες περιουσίες σ' όλη την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Με την αγγλική όμως διακυβέρνηση τις πούλησαν στους Έλληνες και μόνο λίγοι Τούρκοι τις διατήρησαν μέχρι τη σημερινή εποχή.

Με την ευκαιρία της Γ' Αντικατοχικής Πορείας προς το διαμέρισμα Κυθρέας που